

Bruinvis (*Phocoena phocoena*) H1351

1. Status:

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: De bruinvis, een van de kleinste dolfijnen, komt regelmatig voor in de Nederlandse kustwateren. Vooral in de wintermaanden worden bruinvissen gezien, alleen of in kleine groepjes. Waarnemingen vanaf de kust laten een sterke groei zien vanaf 1994.

Relatief belang binnen Europa: aanzienlijk

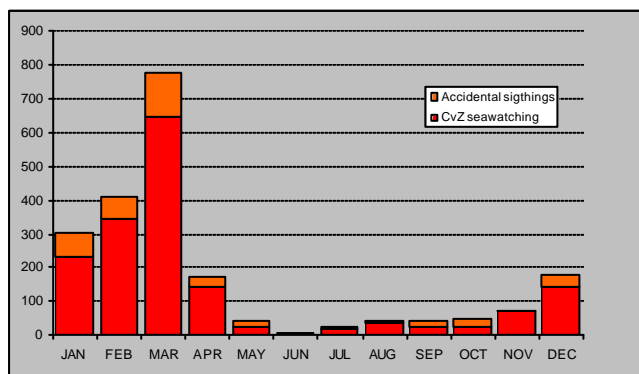
De bruinvis komt in het Noord Atlantisch gebied verspreid voor, van de Witte Zee, Groenland en IJsland in het noorden tot de Atlantische kust van Noord-Afrika in het zuiden. In de Oostzee leeft een kleine populatie. Daarnaast is een geïsoleerde populatie bekend uit de Zwarte Zee en komen bruinvissen voor in het Griekse deel van de Middellandse Zee.

De totale populatie in de Noordzee bedroeg in 1994 evenals in 2005 naar schatting 250.000 exemplaren, waarmee de bruinvis talrijker is dan de gewone zeehond (*Phoca vitulina*) en de grijze zeehond (*Halichoerus grypus*). De voor ons land meest nabije grote concentratie van de soort ligt in het Duitse deel van de Noordzee ten westen van het Waddeneiland Sylt (ca. 30.000 dieren in het Duitse deel); dit is zover bekend het belangrijkste voortplantingsgebied in de centrale Noordzee. Recent werden ook voor de Noord-Hollandse kust zeer hoge dichtheden geregistreerd.

Het totale aantal bruinvissen in wateren van de Europese Unie (inclusief Exclusieve Economische Zones) ligt naar schatting in de buurt van een half miljoen. Tot voor kort was het Nederlandse deel daarin met zekerheid gering. Het lijkt er op dat door een verschuiving in de Noordzee van noord naar zuid momenteel het Nederlandse aandeel groter is. Het dient afgewacht te worden in hoeverre dat incidenteel is.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: In het Nederlandse deel van de Noordzee worden met regelmaat bruinvissen gezien, echter nooit in grote aantallen, maar vanaf 1994 nemen de frequentie van de waarnemingen en de gemelde aantallen toe. Deze terugkeer kon goed worden gedocumenteerd aan de hand van zeevogel-trektellingen (1972-heden), waarbij ook bruinvissen geregistreerd worden. Tegenwoordig is de bruinvis vooral in winter en vroege voorjaar een veel voorkomende kustbewoner. In de laatste jaren worden met regelmaat ook enkele bruinvissen waargenomen in de Waddenzee, de Oosterschelde en zo nu en dan in de Westerschelde.

Seizoenpatroon van vanaf de kust waargenomen Bruinvissen sinds 1970 (Marine Mammal Database; updated 3/1/2004, <http://home.planet.nl/~camphuys/Cetacea.html>)

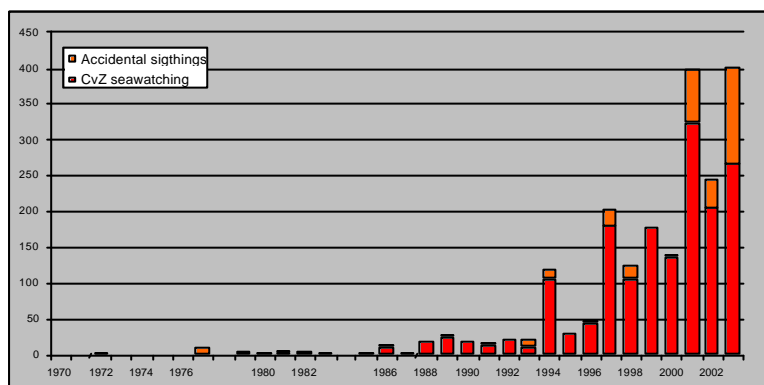
Huidig voorkomen en Natura 2000: De bruinvis wordt regelmatig in de kustgebieden en ondiepe zeeën gezien. In hoeverre er bepaalde delen zijn van hun verspreiding die belangrijker zijn voor het bestaan van de soort, is onduidelijk. Kennis over echte “hotspots” zoals men langs de kust van Schleswig-Holstein (Sylt) heeft aangemerkt, ontbreekt vooralsnog in Nederland. De Noordzeekustzone (007) herbergt naar schatting meer dan 15% van de Nederlandse populatie.⁹

nr	Natura 2000 gebied	Bijdrage
7	Noordzeekustzone	>15%

Voorkomen bruinvis in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De bruinvis was vroeger een algemene verschijning in de Nederlandse wateren. Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw waren waarnemingen van bruinvissen bij het strand of ook in rivieren niet ongewoon. Na 1950 gingen de waarnemingen flink afnemen en rond 1970-1980 werd zelden meer een bruinvis gemeld. Na 1990 begonnen zowel zichtwaarnemingen van levende dieren als het aantal strandingen van de bruinvis toe te nemen. In 2004 werden zeer hoge aantallen langs de Noord-Hollandse kust waargenomen. In 2005 is in de gehele Noordzee onderzoek gedaan naar dolfinen en walvissen (SCANS-II). De eindresultaten daarvan zijn nog niet gepubliceerd. Een eerste conclusie is, dat de aantallen van de bruinvis in de Noordzee als geheel niet gestegen zijn, maar dat er een grote verschuiving heeft plaats gevonden van noord naar zuid.

Vanaf de kust waargenomen Bruinvissen sinds 1970 (Marine Mammal Database; updated 3/1/2004; <http://home.planet.nl/~camphuys/Cetacea.html>)

Recente ontwikkelingen: Sinds ongeveer 1990 neemt het aantal waarnemingen van bruinvissen in Nederland toe. De vraag is of dit een gevolg is van een toename van de (locale) populatie grootte of dat er sprake is van tijdelijke instroom (emigratie) is van dieren uit andere gebieden. Recentelijk worden soms ook moeders met kalveren in de Nederlandse wateren gezien.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

De bruinvis is tijdelijk nagenoeg verdwenen uit de Waddenzee en de riviermondingen van ons land. Recent worden echter steeds vaker dieren waargenomen. Hoe groot de kans is dat deze trend zich gaat voortzetten en de populatie zich zal herstellen tot het niveau van voor 1950 is onbekend.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig

Het aantal bruinvissen in de Nederlandse wateren is in de laatste jaren sterk toegenomen. Het is echter nog de vraag in hoeverre dit herstel duurzaam is. De beoordeling van de populatie als “zeer ongunstig” is mede gebaseerd op het gegeven dat de bruinvis zich vooralsnog in zeer beperkte mate voortplant in Nederlandse wateren.

⁹ Conform een besluit van de Europese Visserij(minister)raad zal Nederland in 2008 Natura 2000 gebieden in de Exclusieve Economische Zone gaan aanmelden. Het belang van deze gebieden voor de bruinvis zal daarbij een rol spelen.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

In de laatste tijd spoelen jaarlijkse vele honderden dode bruinvissen aan op de Nederlandse kust. Daarvan is een groot aantal verdronken in warnetten. Het is nog onduidelijk in hoeverre deze sterfte van invloed is op de populatie als geheel.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Europees beleid verplicht tot het terugdringen van de sterfte in vissersnetten, maar het is nog de vraag of dit in voldoende mate gaat lukken. Verder is nog onduidelijk in hoeverre het recente herstel van de aantallen in de Nederlandse wateren duurzaam is.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Terugkeer van een zich voortplantende populatie bruinvissen langs de hele Nederlandse kust, inclusief het Deltagebied is nodig voor een gunstige staat van instandhouding. Beperking van de sterfte in vissersnetten is van belang.

Oordeel: zeer ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomst	matig ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Berrevoets, C.M. & F.A. Arts, 2005. Monitoring van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat 1991-2005 : verspreiding, seizoenspatroon en trend van zeven soorten zeevogels en de Bruinvis. Rapport RIKZ/2005.032
- Camphuysen C.J., <http://home.planet.nl/~camphuys/Bruinvis.html>
- Camphuysen, C.J., 2004. The return of the harbour porpoise (*Phocoena phocoena*) in Dutch coastal waters. *Lutra* 47: 113-122.
- Hammond, P.S., H. Benke, P. Berggren, D.L. Borchers, S.T. Buckland, A. Collet, M.P. Heide-Jørgensen, S. Heimlich Boran, A.R. Hiby, M.F. Leopold & N. Øien 1995. Distribution and abundance of harbour porpoises and other small cetaceans in the North Sea and adjacent waters. Final Report to the European Commission. LIFE 92-2/UK/O27.
- Hammond, P.S., P. Berggren, H. Benke, D.L. Borchers, A. Collet, M.P. Heide-Jørgensen, S.Heimlich, A.R. Hiby, M.F. Leopold & N. Øien, 2002. Abundance of Harbour Porpoise and other small cetaceans in the North Sea and adjacent waters. *Journal of Applied Ecology* 39: 361-376.
- Lindeboom, H., J. Geurts van Kessel & L. Berkenbosch, 2005. Gebieden met bijzondere waarden op het Nederlands Continentaal Plat. Rapport RIKZ/2005.008. Alterra Rapport 1109. RIKZ, Den Haag / Alterra, Wageningen.
- Reijnders, P.J.H., 1992. Harbour porpoises *Phocoena phocoena* in the North Sea: numerical responses to changes in environmental conditions. *Neth. J. Aquat. Ecol.* 26: 75-86.

- Smeenk, C., 1987. The harbour porpoise *Phocoena phocoena* (L., 1758) in The Netherlands: stranding records and decline. *Lutra* 30: 77-90.
- Smeenk, C., 2003. Strandings van Cetacea op de Nederlandse kust in 1993-1997. *Cetacea stranded on the Dutch coast in 1993-1997*. *Lutra*-. 2003; 46(1): 45-64
- University of St. Andrews, <http://biology.st-andrews.ac.uk/scans2>